પૂર્વછાયો- સુતને શ્રીકૃષ્ણ જાણી, એમ સ્તુતિ કરી જે માત ।
તે શિશુરૂપે કૃષ્ણ સુણી, બોલીયા સાક્ષાત ॥૧॥
માતા ચિંતા માં કરો, થાશે તમારું ધાર્યું જેહ ।
વ્રજની વાત સંભારવા, મેં રૂપ દેખાડ્યું તેહ ॥૨॥
એમ કહી અર્ભકનાં, કર્યાં ચરિત્ર દીનદયાળ ।
અલૌકિકરૂપ ગોપ્ય કરીને, બાળ બન્યા તતકાળ ॥૩॥
ધર્મને ધીરજ આવી, દેખી એવા દિવ્ય બાળ ।
જાણ્યું સંકટ સર્વે ગયાં, થયો અસુરનો કાળ ॥૪॥

ચોપાઇ- એવું જાણીને આનંદ પામ્યાં રે, દેખી બાળકને દુઃખ વામ્યાં રે ।
થયો સર્વે સુખનો સમાજ રે, જાણ્યું ગયું અધર્મનું રાજ રે ॥૫॥
કરે મહોત્સવ ઘેર ઘેર રે, અતિ થઈ રહી લીલા લેર રે ।
તેમ અમર લોકે અમર રે, કરે મોટા ઉત્સવ મુદભર રે ॥૬॥
બોલે જય જય બ્રહ્મા બ્રહ્માણી રે, શક્ર શચી શિવ શિવારાણી રે ।
બોલે જય જય શબ્દે અમર રે, કરે પુષ્પ વૃષ્ટિ પુરંદર રે ॥૭॥
ગાય ગાંધર્વ નાચે અપસરા રે, સિદ્ધ ચારણ ને મુનિવરા રે ।
દેવે વજાડ્યાં દુંદુભિ બહુ રે, નભે આનંદ પામ્યા સહુ રે ॥૮॥
મંદ શીતળ સુગંધી વાયુ રે, વાય સર્વે જન સુખદાય રે ।
થયા ઉડુ તે નભે અમર રે, બોલે વ્યોમમાં જૈ જૈ સકળ રે ॥૯॥
મોટા ઋષિ દિયે છે આશિષ રે, પ્રભુ જીવજ્યો ક્રોડ વરષ રે ।
એમ હરખ્યા દેવ ઋષિરાય રે, જાણી પ્રભુ પ્રગટ મનમાંય રે ॥૧૦॥

બહુ વાજિંત્ર વાજે છે વ્યોમે રે, તેમ થાય છે ઉત્સવ ભોમે રે ।
જેમ ગેકી રહ્યો છે ગગન રે, તેમ ભૂમિએ જન મગન રે ॥૧૧॥
હુવા નિર્ધુમ હુતાશન રે, થયાં સાધુનાં નિર્મળ મન રે ।
શાંતિ દયાદિ દ્વાદશ નારી રે, આવી દર્શને દિવ્ય દેહ ધારી રે ॥૧૨॥
પછી નગર નારી આવી સહુ રે, લાવી માંગળિક સાજ બહુ રે ।
સુવર્ણ થાળ ભર્યા શગ્ય મોતી રે, આવી વધાવવા પુણ્યવતી રે ॥૧૩॥
કાજુ કુંકુમ કેસર ઉતારી રે, શ્રીફળ અક્ષત સારી સોપારી રે ।
પાનબીડાં લવિંગ એલચી રે, દધિ હલદી શરીરમાં ચર્ચી રે ॥૧૪॥
અતિહર્ષ ભરી મનમાંઇ રે, આવી ગાતી મંગળ વધાઇ રે ।
વધાવીને લીએ છે વારણાં રે, નિરખી મન હર્ખ્યાં નારીતણાં રે ॥૧૫॥
નિરખી તૃપ્ત ન થાય લોચન રે, વ્હાલું લાગે વાલાનું વદન રે ।
પછી ભાંમણાં લઇ ભામિની રે, બોલે આશિર્વચન કામિની રે ॥૧૬॥
બાળક તમે જીવો બહુ કાળ રે, કરો માબાપની પ્રતિપાળ રે ।
દિયે આશિષ નિરખે મુખ રે, લીએ અંતરે અલૌકિક સુખ રે ॥૧૭॥
હાસ વિલાસે મુખ છે સારું રે, નેણ કર ચરણ અતિ ચારું રે ।
વેષ મૂર્તિ તે મંગળકારી રે, કરો મંગળ અમારૂં મુરારી રે ॥૧૮॥
એમ કહી નારી ગઇ ઘેર રે, રાખી બાળ હૃદે રૂડી પેર રે ।
બાળશર્માના સુત એ દિન રે, પામ્યા અતિશે આનંદ મન રે ॥૧૯॥
વાજે વધાઇ નોબત્યું ઝડે રે, મોટાં દુંદુભિ નગારાં ગડે રે ।
ભેર ભુંગળાં ને શરણાઇ રે, ગાય ગાયક મંગળ વધાઇ રે ॥૨૦॥
સુણી સ્તુતિ ગાન તેહતણું રે, થયા ધર્મ મગન મને ઘણું રે ।
પછી તે સમાને વિષે ધર્મ રે, કર્યું વેદોક્ત જાતક કર્મ રે ॥૨૧॥
પછી આપ્યાં છે વિપ્રને દાન રે, કરી અતિ ઘણું સનમાન રે ।
અન્ન ધન અવની અંબર રે, ગજબાજ ને ગૌ સુંદર રે ॥૨૨॥
મગાવી છે મહિષી દુજણી રે, આપી વિપ્રને તે વળી ઘણી રે ।
ઘૃત પાત્ર વસ્ત્ર આપ્યાં ગેહ રે, આપ્યું જે જે માગ્યું તેને તેહ રે ॥૨૩॥
દીધાં ધર્મે દાન બહુ પેર રે, કરી રાજી વાળ્યા દ્વિજ ઘેર રે ।

થયાં રાજી સહુ નરનાર રે, બાંધ્યાં તરિયાં તોરણ બાર રે ॥૨૪॥
માતા પિતા ભુલી દિવ્ય ભાવરે, જાણ્યા પુત્રને સહજ સ્વભાવ રે ।
મનુષ્ય જાણી માત તાત તેહ રે, લાડ લડાવે સુતને સ્નેહ રે ॥૨૫॥
વળી ધર્મદેવ પ્રેમવતિ રે, ભુલ્યાં પૂર્વના જન્મની સ્મૃતિ રે ।
કાંઇ જાણે ન જાણે પોતાને રે, એમ વર્તે તાત માતાને રે ॥૨૬॥
થઇ સર્વે સુખની સંપત્તિ રે, પ્રભુ પ્રકટે ગઇ વિપત્તિ રે ।
સત્યવાદી જન પામ્યા સુખ રે, થયું દૈત્ય અસુરને દુઃખ રે ॥૨૭॥
કૌલ નાસ્તિક કુંડ કબીર રે, તે તો પામિયા દુઃખ અચિર રે ।
બીજા અસુર અવનિએ હતા રે, જે કોઇ અહોનિશ દ્વેષ કરતા રે ॥૨૮॥
તેનું નરસું થાવા નિરધાર રે, થાય અવળાં શુકન અપાર રે ।
ફરકે ડાબાં અંગ ડાબાં નેણ રે, લાધે ભુંડાં સ્વપ્ન દુઃખદેણ રે ॥૨૯॥
જાણે ધડ ઉપર શીષ નથી રે, ઉંટે બેસારી કાઢ્યા આહિંથી રે ।
લઇ જાય છે દક્ષિણ દેશ રે, એવાં સોણાં લાધે છે હમેશ રે ॥૩૦॥
ઘર સામાં આવી રુવે શ્વાન રે, રાત્યે રુવે સુરભિ નિદાન રે ।
ઘર પર કળેળે કાગડા રે, બોલે બપોરે બહુ ફિયાવડા રે ॥૩૧॥
ઘુડ હોલાં ઘુઘવે અપાર રે, થાય શબ્દ ભૂંડા ભયંકર રે ।
ગીધ ગર્જ્યું સમળા સમિત રે, ઉડે ઘરપર શકરા નિત્ય રે ॥૩૨॥
વળી અશુભ આકાશ માંય રે, નિત્ય દૈત્યને ચિત્ત જણાય રે ।
જાણું રવિ શશિ હતા વ્યોમે રે, પડ્યા ઉડુ સહિત તે ભોમે રે ॥૩૩॥
એવાં અવળાં શુકન જાણી રે, બોલ્યો અસુરનો ગુરુ વાણી રે ।
સુણો દૈત્ય કહે કાલિદત્ત રે, કહ્યું દેવીએ તે થયું સત્ય રે ॥૩૪॥
અસુરનો કરવા સંહાર રે, નિશ્ચે થયો હરિ અવતાર રે ।
માટે આપણે ઉપાય કરીએ રે, આવ્યા મૃત્યુમાંથી તો ઉગરીએ રે ॥૩૫॥
હમણાં હરિ હશે બાળ નાનો રે, મારો એને કરી કળ છાનો રે ।
મેલો કૃત્યાઓ કરી અપાર રે, કરે તર્ત હરિનો સંહાર રે ॥૩૬॥
પછી કર્યો છે મંત્રનો જાપ રે, ઉપજાવી છે કૃત્યાઓ આપ રે ।
અતિ કાળિયો ને છુટે કેશ રે, કર્યો સિંદુરનો લેપ શીષ રે ॥૩૭॥

છેદેલ છે નાસિકા ને કાન રે, અતિ વિરૂપ વરવે વાન રે ।
લાંબા હોઠ ને ફાડ્યાં છે મુખ રે, કાઢી જીભ દાંત દેવા દુઃખ રે ॥૩૮॥
લાંબા પેટ ને લોચન લાલ રે, ખરડ્યા રુધિર માંહી બે ગાલ રે ।
માણસની ખોપરિયો છે કર રે, નાગિયો નથી પહેર્યાં વસ્તર રે ॥૩૯॥
ઉગામેલ આયુધ છે હાથ રે, એવો કીધો કૃત્યાઓનો સાથ રે ।
તેને આજ્ઞા આપી અસુરે રે, કહ્યું શત્રુ છે છપૈયે પુરે રે ॥૪૦॥
તેનો કરજ્યો તમે જઈ નાશ રે, કરી કામ આવો અમ પાસ રે ।
પછી કૃત્યાઓ ત્યાંથી ઉડિયો રે, ભૂખી ભમરાળિયો ભુંડિયો રે ॥૪૧॥
આવિયું હરિપ્રસાદ ઘેર રે, જેને બાળક સાથે છે વેર રે ।
હરિ હતા માતાજી ને પાસ રે, લીધા જોરે કરવાને નાશ રે ॥૪૨॥
કહે મારો મારો ખાઓ ખાઓરે, શત્રુ મળ્યો માં ભૂલશો દાવો રે ।
ફાડ્યાં મુખ ઉગામ્યાં આયુધ રે, હરિ ઉપર કરી બહુ ક્રોધ રે ॥૪૩॥
ઝાલી ગળે લઈ ગઈયો બાર રે, રુવે જનની કરી પોકાર રે ।
ભૂલી નિજ શરીર સંભાળ રે, ભોંયે ઢળી પડ્યાં તતકાળ રે ॥૪૪॥
માગે બાળક કરે પોકાર રે, જોઈ પરવશ પ્રાણ આધાર રે ।
સુણી બાળાનો કાયર સાદ રે, તિયાં આવિયા હરિપ્રસાદ રે ॥૪૫॥
હતા એકાદશીને જાગરણે રે, ત્યાંથી આવિયા ઘેર આપણે રે ।
આવી જોયું ત્યાં ન દીઠા બાળ રે, પામ્યા ધર્મ મૂરછા તે કાળ રે ॥૪૬॥
સુણી ભક્તિ ધર્મનો વિલાપ રે, આવ્યા હનુમાન ત્યાં આપ રે ।
કહે કેમ રુઓ છો દંપતિ રે, કહો ટાળું તમારી વિપત્તિ રે ॥૪૭॥
કહે ભક્તિ વીર સુત મારો રે, તેને લઈ ગઈયો કૃત્યાઓ બારો રે ।
એને મારી નાખશે એ તર્ત રે, મુકાવો જો તમે હો સમર્થ રે ॥૪૮॥
એવું સુણી બોલ્યા હનુમંત રે, બાળા ચિંતા માં કરશો ચિત્ત રે ।
હમણાં લાવીશ પુત્ર તમારો રે, તમે શ્રીકૃષ્ણ દેવ સંભારો રે ॥૪૯॥
તમે કર્યું પ્રીતે વ્રત મારું રે, રહેવા નહિ દઉં કષ્ટ તમારું રે ।
પછી હનુમાન તેહ કાળ રે, ચાલ્યા મુકાવવાને એહ બાળ રે ॥૫૦॥
ત્યાંતો કૃત્યાઓના કરમાંય રે, લાગ્યા બાળક સમર્થ ત્યાંય રે ।

જોયું વાંકી દૃષ્ટિ કરી બાળે રે, બળી કૃત્યાઓ તે તતકાળે રે ॥૫૧॥
પછી નાખ્યા અવનિ ઉપર રે, મારો મારો કહે બહુ પેર રે ।
ત્યાં તો આવ્યા હનુમાન તર્ત રે, જોયું દુષ્ટ કૃત્યાઓનું કૃત્ય રે ॥૫૨॥
અંજનિસુત કહે ઉભી રેજ્યો રે, કૃત્ય તમારાંનું ફળ લેજ્યો રે ।
આજ ન રહો જીવતી કોઈ રે, નિશ્ચે જાણજ્યો મનમાં સોઈ રે ॥૫૩॥
એમ કહીને ઝટિએ ઝાલી રે, મારી કુટિ પૃથ્વીમાં ઘાલી રે ।
ત્યારે કૃત્યાઓ કહે કર જોડી રે, મેલો વીર કર્યા ગુના ક્રોડી રે ॥૫૪॥
આજ પછી ન લહું એનું નામ રે, પાછી આવું નહિ આણે ઠામ રે ।
આજ મેલો કહું પાય લાગી રે, નાવું નજરે જાઉં દૂર ભાગી રે ॥૫૫॥
એમ કહીને કૃત્યાઓ નાઠી રે, જાણી અસુરની દશા માઠી રે ।
જઈ કહ્યું કાલીદત્ત પાસ રે, ન થાય એ બાળકનો નાશ રે ॥૫૬॥
એ તો છે કોઈ અતિ સમર્થ રે, એથી થાશે અસુરનું મૃત્ય રે ।
પછી મહાવીર બાળને લઈ રે, ભક્તિ ધર્મને પાસળે જઈ રે ॥૫૭॥
આપ્યા ભક્તિના હાથમાં બાળ રે, થયાં રાજી દંપતિ તે કાળ રે ।
કહે ભક્તિ સુણો હનુમાન રે, નો'તિ સુતની આશા નિદાન રે ॥૫૮॥
ત્યારે હનુમાન કહે ભક્તિ રે, સુત તમારો સમર્થ અતિ રે ।
નથી પ્રાકૃત નર નિદાન રે, એ છે પોતે સ્વયં ભગવાન રે ॥૫૯॥
અક્ષર ગોલોક ધામના ધામી રે, એ છે કૃષ્ણ દેવ બહુનામી રે ।
ધર્મરક્ષા જીવનાં કલ્યાણ રે, આવ્યા કરવા શ્યામ સુજાણ રે ॥૬૦॥
તમે ધર્મ ભક્તિ છો દંપતિ રે, કરશે પુષ્ટ તમને એ અતિ રે ।
જ્ઞાન વૈરાગ્ય આદિ જે કહીએ રે, વંશ તમારો પવિત્ર લહીએ રે ॥૬૧॥
તેને વધારશે એહ બાળ રે, કરશે અસુર જનનો કાળ રે ।
મારો મહિમા અતિ વધારશે રે, શરણાગતનાં કાજ સુધારશે રે ॥૬૨॥
માટે આ બાળ છે અલૌકિક રે, કરો હેત પરહરો બીક રે ।
એમ કહ્યું હનુમાને જ્યારે રે, જોયું બાળકે એ સામું ત્યારે રે ॥૬૩॥
પછી હરિતણી ઇચ્છા જોઈ રે, થયા હનુમાન અદૃશ્ય સોઈ રે ।
તે જોઈ પ્રેમવતી પાવન રે, અતિ આશ્ચર્ય પામિયાં મન રે ॥૬૪॥

વળી જાણ્યું બાળક આવાર રે, આવ્યો નિશ્ચય નવે અવતાર રે ।
કહી વાત એ લોક સહુને રે, જીવ્યો બાળક કોઈક પુણ્યે રે ॥૬૫॥
પછી નરનારીએ નિયમ ધાર્યું રે, હનુમાનશું હેત વધાર્યું રે ।
જેથી ટળ્યું કૃત્યાઓનું વિઘ્ન રે, સહુ કહેવા લાગ્યાં ધન્ય ધન્ય રે ॥૬૬॥

ઇતિ શ્રીમદેકાન્તિકધર્મપ્રવર્તક શ્રીસહજાનંદ સ્વામિ શિષ્ય
નિષ્કુળાનંદમુનિ વિરચિતે ભક્તચિંતામણી મધ્યે કૃત્યાઓ વિઘ્ન
નામે સત્તરમું પ્રકરણમ્ ॥૧૭॥